

TOVÁBBI ADATOK A BÜKKI ŐSEMBERKUTATÁSRÓL

Saad Andor „Herman Ottó és a bükki ősemberkutató” című cikkében tömören összefoglalta e témáról eddigi ismereteinket. A cikk a Borsodi Szemle 1960. évi 3. számában jelent meg. Ugyancsak e folyóiratban látott napvilágot Sáfrán Györgyi „A bükki ősemberkutató”-ról szóló cikke is (1965. 9. 1. 59—66). A tanulmány Kadičnak, Leszihnek, Gálfynak és Bársonynak egy-egy levélrészletével szolgáltat kiegészítő adatokat Saad ismertetéséhez.

Cikkemben további levélrészletek alapján fény derül arra a hatalmas erőfeszítésre, melyet Herman Ottó vívott a magyar, főként a bükki ősemberkutató terén. Lambrecht Kálmán Herman Ottóról írott mindkét életrajzában kiemeli e nagy küzdelmet, mely sokszor átcsapott a személyeskedés terére is, de végül is meghozta gyümölcsét még Herman Ottó életében, a répáshutai Balia-barlangban megtalált gyermekoponyával és az azóta előkerült ősemberleletekkel. Joggal tételezte fel Herman Ottó, hogy Magyarországon is élnie kellett az ősembernek, kinek eszközeit felismerte. Ha a kutatás nem olyan vontatottan folyt volna, mint később kiderül, megelőzhette volna a magyarországi lelet a krapinai ősember megtalálását. Így is e tudományág kimozdítása a holtpontról Herman Ottó érdeme és a nemrégiben megtalált vértesszőllősi lelet is őt igazolja.

Már 1893-ban cikkei jelentek meg a Miskolc környékén előkerült tűzkőből készült szakócákról, melyeket jól felismert, ugyanis az ősfoglalkozások irodalmának külföldi tanulmányozása révén a formákkal, szakkifejezésekkel tisztában volt. 1906—1913-ig terjedő időben is írt erre vonatkozó tanulmányokat. Ezek bizony sokszor éles hangúak voltak, híven tükrözték Herman Ottó temperamentumát és az úgy előbbrevitele érdekében kifejtett tevékenységét.

A levelek közül a Böckh Jánostól Szontagh Tamásnak írottak, a Lóczy Lajos sen.-hez szólók a Természettudományi Múzeum Természettudománytörténeti gyűjteményében vannak, míg a többi Böckh János-levél és a Kadič-féle levelezés a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában található.

Természetesen megmaradt a levelek régies írásmódja is, de a nálunk ritkán használt kettős betűt jelző pl. semmi jelzést fölül vonással, nyomdai jel hiányában meghagyni nem tudtuk.

Allodiatoris Irma

1

1906. III. 7.

Kedves Bátyám! (Herman Ottó)

Köszönöm a füzetét, figyelemmel olvastam el. Magyarázattal tartozom, hogy annak idején és azóta is miért nem írtam én a tárgyról. Azért mert a Bársony-féle pinczében nem juthattam biztos következtetésre. A pincze talajában összemosott talajra akadtam, de ez lehetett diluviális időben összemosott anyag is.

Magából az agyagból nem lehetett következtetni semmit. Sem Halavátsot, sem Bátyámat nem csáfolhattam volna abból.

Ismertem a Szinyva völgyi diluviumot a diósgyőri hámor előtt és a Gömöri pályaudvar friss bevágásában magam szedtem *Elephas primigenius* a kavicsból.

A Szinyva völgyben tehát kétségtelen diluviumot láttam, de hogy az avas-alji lelet diluviális, azt nem bizonyíthattam. Ha most jutnék oda, fúrásokkal nyomoznám a dolgot.

Kiváló tisztelettel Lóczy Lajos sen.

2

Kedves Öcsém! (Lóczy L.)

Budapest, 1906. márcz. 8.

Én is magyarázattal tartozom. Én Solutréen-értekezésemben csak azért hoztam fel nevét, hogy élesbítsem az ellentétet Halavátsal szemben, ki ír, görömbösködik anélkül, hogy a helyszínén járt volna.

Én az agyagról nem vitatkozom, a mikor Róth azt mondja, hogy az „ifjú harmadkori rétegekre homokos diluvális agyag telepedett”, Halaváts pedig azt mondja, hogy az agyag mert homokos, nem diluviális. Ezt intézzék el azok az urak egymás között.

Nagyon valószínű, hogy a stratigraphiai viszonyokat pártatlanok felül fogják vizsgálni, a mi ott, a hol ellentétek vannak, a leghelyesebb is.

Az bizonyos, hogy én a magyar kir. földtani intézettől soha többé felvilágosítást kérni nem fogok.

Aztán mit akarnak rajtam csúfolni? Én új palaeolith lelettel feleltem, Halaváts úr ebéd utáni kutatásaira. Ez nem elég? —

A földtani intézet nem küldött ki senkit a Mammut lelethez, noha ehhez a palaeolith kor meghatározása fűződött; nem küldött ki senkit, hogy a Bükk-és itt a Szinivavölgy — számos barlangját és sziklaodvát a palaeolithre megvizsgálja. E helyett tisztviselői ingadozó véleményeket adnak és némelyek lesbe állanak, hogy azokat a kutatókat megmarják, a kik eredményt tudnak felmutatni.

A mit most írtam, az nem is a legerősebb; majd ez is jön, mert az anyag megvan.

A földtani intézet és az a megmarási irány az, a mely miatt mi magyarok oly rettenetesen hátra vagyunk maradva az őskori ismeretekben.

Minden jókat! Az ősrégi

Herman Ottó

Lóczy Lajos írásával a levélen: Köszönöm szíves sorait. Hát bizony sajnos igaza van. DL. 1906. III. 14.

2a

(Böckh János levele Szontagh Tamáshoz, részlet belőle)

... Herman Ottótól dta. júl 21 kaptam levelet Lillafüredről (u. p. Diósgyőr) czimezve válaszul. Mindenek előtt köszöni azokat a sorokat, a melyeket hozzá intéztem.

Kijelenti, hogy valóban örülni fog, ha a miskolczi geologiai viszonyokat pártatlan szakember fogja felülvizsgálni. A barlangkutatót illetőleg, mint-hogy a miskolczi esetben az a geol. kérdés volt fölvetve diluvium, vagy nem? a döntést a geológiára tartozónak tartotta s azt írja, hogy a maga részéről a diluviális ember kérdésének tisztázását eléggé fontosnak tartja arra, hogy egy országos központi intézet ne vesse fel a költség kérdését — szemelőtt tartva p. o. a Krapina barlang leletét.

Azt írja nekem továbbá, hogy magában az a körülmény is, hogy őt a geologiai intézetnek egyik alkalmazottja támadta meg, eredetileg pusztán tagadólag, nem ismerve sem a leletet, sem a geol. viszonyait, ez elég indok volt arra, hogy az eljárást stigmatizálja.

A Mammut agyarra azt írja, hogy biztos tudomása van arról, hogy a leletről a sajtó azonnal hírt adott s, hogy ő is onnan tudta meg, a miskolcziak részéről csak akkor történt intézkedés, a mikor a „központból” senkisémet jött, s különben a vitára vonatkozólag nem az volt a lényeges, hogy ki szerzi meg az agyart? hanem az, hogy a Mammut maradványainak előfordulása igazolta a diluviumot s így a palaeolith leletet is s.t.b.

Ez körülbelől Herman Ottó válasza.

Abban Herman biztos lehet, hogy a mint megígértem, ősszel a felvételek után egy nem érdekelt, tapasztaltabb geologust az intézet igazgatósága ki fog küldeni a helyszínére s a mint eddig az életben beváltottam szavamat, be akarom váltani ezt is.

A barlang vizsgálatára vonatkozólag nem szóltam absolute tagadólag, de méltóztatik tudni, hogy midőn nagyobb pénzbeli áldozatról van esetleg szó, ez nem tőlem függ., itt másoknak is van beleszólni valója, előre ígéretet tehát nem is tehettem s Herman úgy látszik pénzbeli viszonyainkkal nem foglalkozott.

A Mammut agyarra vonatkozólag szívesen megengedem, hogy a sajtó adott tudomást mégpedig kellő időben, de én csak azt mondhatom, hogy kikerülte figyelmemet és más úton is csak már post festám kaptunk tudomást, különben mindegyikünk ismeri nem csak egy esetben a sajtó híreket, ezek megbízhatóságát. Különben igen szomorú volna, hogy oly városban, mint

Miskolcz, nem volna egy természetrajzi középiskolai tanár, a ki hisz egyetemet végzett, s a ki települési viszonyokat nem tudta volna megbírálni.

Holnap után már ismét bejárok az intézetbe s akkor majd kezembe veszem a miskolczi ügyet s meglátom azt is, mennyire mehetünk.

...Baráti üdvözlettel régi híve

Nagymaros 1906. július 30.

Böckh János

3

(Böckh János levele Herman Ottóhoz)

Igen tisztelt Uram!

Dr. Szontagh Tamás barátom és kollégám révén ma kaptam tudomást arról, hogy múlt hó 23-án hozzá intézett levelében kérdést méltóztatott intézni, vajon az ismert miskolczi lelet ügyében történik-e valami a földtani intézet részéről.

Engedje meg ez irányban részemről azt a felvilágosítást adni, hogy az intézet most ősszel a folyamatban levő országos geológiai felvételek befejeztével nyomban ki akarja küldeni egyik tapasztaltabb, a kérdésben eddig nem szereplő geológusát, hogy a vitás kérdést geológiai szempontból kint a helyszínen behatóbban tanulmányozza, s vizsgálatai eredményét azután írásbelileg is nyilvánítsa s lesz gondom, hogy ez Nagyságod kezeihez is jusson.

A barlangok vizsgálatáról, mint a geológiai intézet foglalkozásával kevésbé összefüggő és költségesebbéről, a mely különben másutt egyéb testületek dolga, ezennel még nem szólhatok.

A mi a miskolczi Mammút-agyar leletet illeti, erről intézetünk csak utólagosan kapott hírt s midőn mi ennek megszerzésére s így természetesen kiadására a hír vétele után azonnal lépéseket tettünk, a lelet már másnak volt adva.

Engedje meg végre, hogy az alkalmat felhasználva megköszönjem a miskolczi leletről szóló, nekem is megküldött közleménypéldányt s legyen meggyőződve Nagyságod, hogy a mennyiben az intézet fontos vizsgálatait szakmájába vágólag támogatni képes, erre ezt mindenkor késznek fogja találni.

Fogadja kérem, kiváló tiszteletem nyilvánítását, melylyel vagyok kész híve

Nagymaros, 1906. VII. 18.

Böckh János

4

(Böckh János levele Szontagh Tamáshoz)

Kedves Barátom!

Nagymaros, 1906. szeptemb. 6.

...Herman Ottó ügyében megtettem az előkészítő lépéseket, mert hisz méltóztatik tudni, hogy előbb a pénz kell, azután lehet csak cselekedni.

Minthogy előterjesztéseimre választ még nem kaptam, tegnap sürgetni mentem a minisztériumba, de magam láttam az elintézését. Egyelőre 1000 kor.

kértem, meg is van adva, úgy, hogy szándékom dr. Papp Károllyal a vitás pontot megvizsgáltatni s dr. Kadičcal a barlangvizsgálatot megejteni, mert azt hiszem, hogy Tisztelt Barátom alig vágyódik e vizsgálatba, daczára, hogy Hermannnak szóló levelében a vizsgálatról szólt; de ha sejtelmem téves, tessék ezt velem csak őszintén tudatni.

... őszinte híve

Böckh János

5

(Böckh János levele Szontagh Tamáshoz)

Kedves Barátom!

... Július hó 18-án megkaptam Geselltől Doctor Úrnak július 8-án kelt jegyzékét és Hermannnak Doctor Úrhoz címzett két levelét, a melyeket, kívánságához képest, ide mellékelve visszaküldök. Én ugyan őszintén mondván, Hermannal az egész ügyben csak annyiban érintkeztem, a mennyiben egyszer hivatalból egybeállítottam részére az általunk tudott ottani őslényelőfordulásokat, a melyeket ha jól mondom még Doctor Úr volt oly szíves egybe állítani. Ez összeállítást Hermannnak rendelkezésére is bocsátottam, egyéb levelezés vagy megkeresés az intézethez nem volt.

Doctor Úr levelének betekintése után tegnap nyomban írtam Hermannnak, hogy Doctor úr révén tudomást kaptam arról, miként Ő tudakozódott arról, valjon az intézet mit szándékozik tenni a miskolci lelet kérdése ügyében és hogy ennek következtében közlöm vele, hogy most az ősszel, a geológiai felvételek után kiküldi az intézet az egyik tapasztalt, az ügyben még nem szerepelt geologusát, hogy a miskolci ügyet behatóan tanulmányozza és annak eredményéről beszámoljon, a melyről lesz gondom, hogy kezeihez is jussom.

Mínthogy azonban leveleiből azt is láttam, hogy barlangvizsgálatokat is említ, erre vonatkozólag megírtam, hogy a barlangok vizsgálatáról, mint a geológiai intézet foglalkozásával kevésbé összefüggő és költségesebből, a melyet különben másutt egyéb testületek végzik, ezennel még nem szólhatok. A miskolci mamut agyar leletet illetőleg megemlítettem, hogy erről csak utólagosan kaptunk hírt s hogy midőn mi ennek megszervezésére s így természetesen kiadására a hír vétele után azonnal lépéseket tettünk, a lelet már másnak volt adva. Biztosítottam végre, hogy a mennyiben az intézet fontos vizsgálatait szakmájába vágólag támogatni képes, erre mindenkor készenek fogja találni. Ennyit tehettem részemről és a levelet még júl. 18-án postára is adtam. —

Úgy látom Herman neheztel ránk, de nem igazságos, ha az intézetet Halaváts, vagy Róththal akarja talán identifikálni. Nem tartom ugyan helyesnek, hogy sem Halaváts, sem Roth Herman közleménye után nem nyújtott nézetét illetőleg némi magyarázatot, akár új helyszíni vizsgálat után, de ez elvégre a nevezettek ügye. — Az intézetet hivatalból való vizsgálatra senkisésem kereste meg. Amit Herman arról ír, hogy iratainkban „komiszkodásnak” adunk helyet, ez előttem érthetetlen, erre biz privilegiumot bizonyára senkinek soha nem adtunk. —

Ennyit tehettem egyelőre a magam részéről az ügyben....

Böckh János

6

Kedves Öcsém Lóczy Lajos!

Budapest, 1906. novb. 26.

Ma veszem dr. Kadič Ottokárnak a borsodi Alsóhámorból keltezett tudósítását, mely szóról szóra ez:

„A Szeleta barlangban az alluvialis humuszos talaj alatt, egy vastag sárga agyagrétegben, ősmédve csontokkal keverve, számos koptatott csonttöredéket találtam. A koptatott csonttöredékek első pillantásra elárulják, hogy emberi használatban voltak s minthogy az ősmédve csontjaival együtt fordulnak elő, minden kétségen kívül az ősembertől származnak.”

Megjegyzem, hogy Kadič úr tőlem kérte és kapta a tájékoztatást és az illető diktátumban külön súlyt helyeztem a Szeleta barlangra, már a száda előterénél fogva is.

Ezt Halaváts úrék kitehetik az ablakukba. Részemről a tizenhárom évi küzdelemnek vége.

Szívből üdvözli az öreg

Herman Ottó

7

(Semseyhez)

Magyar Ornithologiai Központ. Budapest. 1906. decz. 6.

Méltóságos Uram!

Drága jó Patronusom!

Kegyes sorai nemcsak tartalmuknál, hanem annál fogva is váltak nagy öröömre, mert nem bírtam a fejemből kiverni, hogy valamivel neheztelését vontam magamra — hogy mivel, azt nem tudtam!

Sok éjen át hánykódtam nyugtalanul. Mert igaz, hogy én a munkán túl csak három tényért vagyok még ezen a világon — és ha csak egy is elfordul tőlem: én megyek — el —

A mi most már azt illeti, hogy Róth és Halaváts dolga magántermészetű volt, azt én el nem fogadhatám, mert én a m. k. földtani intézet hivatalos helyiségében kértem felvilágosítást, a minek megadása fölesküdt geologusoktól sohasem lehet privát dolog. A Halavátsé lehetett volna, ha nem publikált volna.

De értekezése ott van a „Földani Közlöny” XXIVik kötetében, a 18—23 lapokon s ebben az értekezésében szóról szóra ezt mondja magáról: „Exoffo geologus létemre illetékesen írhatok hozzá minden geologiai tárgyhoz.”

Halaváts azt mondja, hogy az avasi templom nem áll diluviumon, szóról szóra: „A helyszínén tett minden tapasztalataim alapján kimondhatom, hogy Miskolcz városa területén, a Szinva árterén csakis mostkorú üledék van és sem ezen üledék alatt, sem az Avas oldalában a diluviumnak nyoma sincs.” Már pedig az a terasz az Avas oldalában, a melyen a templom áll diluvium

s ezt igazolják a palaeolith leletek. Én ebből vontam le utolsó értekezésemben (Zum Solutréen von Miskolcz) a melyet átnyújtottam, konkluziómat, melyet Dr. Papp és Dr. Kadič vizsgálatai igazoltak.

Hol van a homokkőbe ástott sír, melyről Halaváts ír? Sehol sincsen! Roth úrról nem is beszélek, mert kinyomatott jelentése felületes és gyarló.

Azt meg kell jegyezni, hogy Böckh igazgató hozzám intézett levele sem állja a próbát, a midőn azt mondja, hogy a palaeolith kort illető vizsgálatok nem tartoznak az intézet körébe, sőt éppen oda tartoznak, mert a rétegek megállapítása absolute geológiai feladat és ettől függ minden. Az archeologus csak messze hátul következik.

Az igen tisztelt „Exoffogeologus” urat, és urakat bizony ízről ízre szét lehetne szedni, ha az ember olyan madár volna, a ki a saját fészket rondítja.

Azt én nagy nyereségnek tekintem, hogy két fiatal, képzett erő ment be a dologba s ezekről föllehet tenni, hogy komolyan fogják fel a dolgot, hogy nem fognak dűlni hanem keresni és réteg szerint meghatározni.

Engem ebben a dologban egy momentum izgatott: a prioritást a magyar-ságnak biztosítani.

És hogyha az „exoffo” geologus urak 1893-ban az én nyomomon indultak volna el, jó két évvel elébe vágtunk volna a Gorjanovits féle krapinai ősembernek.

Fogadja méltóságos uram igaz tiszteletem és hálám kifejezését

öreg híve
Herman Ottó

Mts. Dr. semsei Semsey Andor Úrnak, a főrendiház tagjának stb. stb.

Budapest. Kalvin tér 4.

8

Nagyságos Herman Ottó úrnak, az országos ornithológiai központ Vezetőjének

Buda-
pesten

Igen tisztelt Nagyságos Uram!

A miskolczi III.-ik szakócza lelet fényképének 6 példányát megkaptam és kívánsága szerint szét is osztottam.

Szíves figyelmét mindnyájunk nevében köszönöm.

Reményem, hogy ez a munka, a mely minket tudományosságunk terén összehozott és szorosabban kapcsol össze meg nem lazul, hanem ezentúl is hasznunknak lesz hasznára.

Buda-
pesten 1907. januárius hó 15-én

Kitűnő tisztelettel
Böckh János
miniszteri tanácsos
igazgató

9

Nagyságos Uram! (Herman Ottó)

f. hó 27-én kelt becses levelét ma megkaptam s egy perczig sem kívánok adós maradni a válasszal.

Engem levelének tartalma igen meglepett, mert arról, hogy a vezetésemre bízott tisztikar a miskolczi vizsgálatokból kifolyólag Nagyságoddal szemben, mondjuk a bojkott terére lépett volna, arról igazán mondván a legcsekélyebb tudomásom sincsen s ismervén a tagok jellemét ezt nem is hihetem s így a legnagyobb tartózkodással kell vennem annak hírét is, hogy Dr. Kadič Ottokár a Szeleta barlangban végzett ásatásról, a Földtani Közlönyben az 1907. április—május 1—5. füzetben kiadott előzetes, kivonatos közleményével a bojkottot tényleg meg is kezdette.

Én a magam részéről azt hiszem, hogy itt tévedés forog fenn.

Kétség a felett egy perczig sem lehet, hogy Uram Bátyám volt az a ki a barlangkutatót a borsodi Bükkre nézve szükségesnek mondotta és, hogy ezen alapul dr. Kadičnak és dr. Papp Károlynak részünkről való kombinált kiküldetése, nevezetesen pedig tekintettel a Nagyságod és az intézet egyik tagja közt fennforgó ellentét tisztázására.

Én azt hiszem, hogy Kadič doktornak eszeágában sincsen elhallgatni akarni az igazságot s ha ő tehát a fentebbi, magánjellegű előzetes közleményében a történelmi igazságról megfélemedkezett, ez nem egyébre mint feledékenységre, de semmiképpen bojkottra vezethető vissza. Sajnálom, hogy dr. Kadič Ottokár jelenleg már nincsen Budapesten, minthogy az országos felvételeknél kint a vidéken, Krassó-Szörény megyében tartózkodik, mert ha értesülni fog az itt szóbanforgóról, késéskívül ő lesz az első, a ki iparkodni fog, pótolni a mulasztást s az által fényesen fogja igazolni, hogy őt bojkottálási viselkedés bizonyára nem vezérelte.

Urambátyámnak szíves engedelmevel szándékom is Kadičot szándéknélküli mulasztására levelének előmutatása mellett figyelmeztetni, és nem kételkedem, hogy végleges jelentésében ily irányú panaszra már nem lesz ok.

Tudományos vizsgálatoknál őszintén ki kell mondani kinek és miben van igaza és kinek mennyi az érdeme s ettől a körülöttem működőknek sem szabad eltérni.

A mi a múlt évben köztünk váltott levelet illeti, én azt készségesen máris aláírom és eszemágában sincsen Nagyságodnak a szóban forgó kutatások kezdeményezése körüli érdemeit csak egy perczig is tagadóba vonni.

Nagyságod a tudományos igazság érdekében vetette fel a vizsgálatok fogatósításának kérdését és én ugyancsak e végett szegődtem indítványára szolgálatába és ez vezérelte a kiküldött intézeti tagokat is eljárásuknál, hogy lehetne tehát most bojkottról szó? Miért? A ki ezt állítja, annak bizonyítania is kell.

Múlt évi leveletem és akár ezt is méltóztassék tehát bárhol és bármikor felhasználni és biztosíthatom Urambátyámat, hogy az nekem kellemetlen nem lesz, mert én mindenkor az igazság mellett foglaltam állást és azt a jövőben is megteszem.

Nagyságodnak jó és tartós egészséget kívánva vagyok...

Nagymaros 1907 július 30

Böckh János

10

Roskány 1907 VIII. 5.

Nagyságos Uram! (Herman Ottó)

Becses sorait mély tisztelettel vettem. Hazaérkezve Lillafüredről az asztalomon találtam a Földtani Közlöny legújabb számát, a melyben a miskolci és alsóhámori ősember is szerepel. A mi e számban a nevezett tárgyra vonatkozik nem egyéb mint jelentésemnek egy rövid jegyzőkönyvi kivonata, a melyet Lörenthey barátom kérésére a „Közlöny” részére készítettem. A kivonat azonban nem szó szerint, hanem rövidítve került be a jegyzőkönyvbe. Ez átdolgozás folytán sajnos egy hiba csúszott a szövegbe, a mennyiben ott a dolog úgy van feltüntetve mintha Hoernes munkájában az 1905. évi lelet szerepelne, a mi természetesen nem felel meg a valóságnak.

Nagyságod is valószínűleg erre gondolt a midőn azt méltóztatott megjegyezni, hogy a „chronologia rendje tökéletesen fel van forgatva”. Jelentésem tehát tényleg nem jelent meg... Az alsóhámori ősemberről csak a kutató-sok végleges befejezése és a gyűjtött anyag tanulmányozása után fogok egy kimerítő munkában beszámolni. Ebben a munkában, magától értetődik Nagyságod mint indító és irányító meg lesz említve...

Maradtam mély...

Kadič

11

Igen tisztelt Bátyám Uram! (Herman Ottó)

Folyó hó 2-án kelt becses sorait kissé késve kaptam meg, mert néhány napra elutazva voltam Pozsonyba.

A mit Kadičról méltóztatott fel hozni az részéről határozottan hiba és általa okvetetlen helyreigazítást követel. Érthetetlen, hogy ő az időbeli egy-másutánt úgy összezavarta. Ez könnyelműség, de rossz szándékot ne méltóztassék fel tenni.

Elég lesz majd Őt erre figyelmeztetni, hogy részéről is az egész ügy a helyes kerékvágásba jusson.

A mit Bátyám Uram levele végén Kadičnak a kinyomatásra vonatkozó nyilatkozatáról ír, erről most nem szólhatok, mert erről egyéb tudomásom nincsen, dr. Kadič pedig mint múlt levelemben írtam, jelenleg még Krassó-Szörénymegyében tartózkodik.

Nem értem Kadič doktor eljárását a neki írt levelével szemben sem, én a nem válaszolás okát más körülményeknek tulajdonítom.

Minthogy magam csak a jövő héten jutok Budapestre, levele vétele után azonnal írtam oda, nem fekszik-e Bátyám Uram levele talán Kadič íróasztalán, hogy t. i. nem küldötték dr. Kadič után. —

Bátyám Uram érdemei a miskolci vizsgálatok körül kétségkívüliek és legyen meggyőződve, hogy minden rendbe jön, mert bojkottról szó sem lehet.

Én a levelében említett dictátumot Kadičtól be fogom kérni, a hogy ő ősszel vissza jön a felvételekről, bár így is megvagyok győződve, hogy Bátyám Uram dr. Kadič vizsgálatait nem csak kezdeményezte, hanem minden tekintetben támogatta is.

További jó egészséget és nyaralást kívánva vagyok őszinte és készséges híve

Nagymaros 1907 aug. 9.

Böckh János

12

Igen tisztelt Bátyám Uram!

f. é. augusztus hó 8-án kelt becses sorait aug. 11-én megkaptam, de mint-hogy az intézet vezetése most már megint vállaimat nyomja, a sok teendőm mellett csak ma válaszolhatok.

Mindenek előtt van szerencsém a nekem megküldött Kadič-féle előadás szövegét és roskányi levelét vett betekintés után ismét visszaküldeni.

Én most még inkább meg vagyok győződve, mint az előbbeni leveleimben is kifejeztem, hogy itt bojkottról szó sincsen. Kadič levelének egész tónusa az ellenkezőre mutat. Hogy ő miért nem válaszolt már előbb Nagyságodnak azt csak ő mondhatja meg, de rossz szándékot nem tételezhetünk fel.

A mit Kadič a Közlönyben megjelent egybeállítása kívánatos voltáról ír az is megmagyarázhat némely elmaradást.

A mi a közlemény kéziratának szövegébe Bátyám Uram által történt közbetoldásokat illeti az ellen sem Kadičnak sem másnak ellenvetése nem lehet, hisz ezek csak tényeket konstatálnak és Kadič által a végleges munkánál is bizonyára köszönettel fognak érvényesíttetni. Nézetem szerint a kézirat 4-ik oldalán a 2-ik kikezdés eleje is jobb fogalmazást fog igényelni ti. a tényeknek annyiban megfelelőbbet, hogy Bátyám Uramnak a vizsgálatokat indítványozó lépései kellőleg kifejezésre jussanak, mert azokat senki elbitorolni nem akarja s így bizonyára Kadič sem. —

Hogy Halaváts főgeológus az Avas oldaláról a diluvium jelenlétét nem ismerte és tagadta, azt Kadičnak, vagy bárkinek palástolni akarni bizonyára nem lehet szándéka.

Nem is szükséges, hisz végre Halaváts is csak ember s így nem infallibilis, de akár Pappnak, akár Kadičnak kötelessége a talált tényeket helyesen megismertetni, és véleményüket tekintet nélkül a fennforgó kérdésekben nyíltan kimondani és reményilem, hogy ezt végleges beszámolójukban mindenkivel szemben meg is fogják tenni.

Nagymaros 1907 aug. 15.

Bátyám Uramnak stb.
Böckh János

13

Igen tisztelt Bátyám Uram! (Herman Ottó)

Igen köszönöm f.h. 19-én kelt becses sorait, a melyekkel megnyugtattott, hogy Kadič előzetes közleményét megkapni méltóztatott.

A diluviális embernek Miskolcz vidékén egykor való jelenlétét tagadóba vonni akarni véleményem szerint nem lehet; Nagyságodnak igaza volt és van s ezt világosan el is kell ismerni, szintűgy a barlangokra történt figyelmeztetését.

A mint Kadič a felvételekről hazajön, közölni fogom vele utolsó levele világosan összefoglaló sorait is és azt hiszem, hogy ő a tudományos igazságnak a hogy illik is nem fog habozni teljes mérvben eleget tenni.

Fogadja kiváló tiszteletem...

Nagymaros 1907 aug. 25.

régi híve
Böckh János

14

Roskány 1907 aug. 25.

Nagyságos Uram! (Herman Ottó)

... A Közlönyben megjelent publikáció, a mely tényleg előadásomnak mindent tartalmazó összevonása, a jegyzőkönyv részére készült. ... Tavali előadásomnak csupán informatív jellege volt. Főczélom az volt, hogy szűk szak-körben, a szerzett tapasztalatokról beszámoljak, hogy egyes szakemberek nézetét, tanácsát avagy kifogását haljam. ... Vizsgálataimban ... biztos adatokat gyűjtsek ... alaposan tanulmányozzam ... a mikor mindennel tisztában leszek, egy mindent felkaroló dolgozatban végkép fogok beszámolni ...

... Én Hoernes művét már akkor is szorgalmasan forgattam, a mikor az 1905. évi leletről mit sem tudtam. Elejétől kezdve tisztában voltam, hogy ott az első hármas miskolczi leletről van szó. Ebben az értelemben írtam az előadásomhoz a szöveget is.

Hálával vettem a leletek chronologiai kimutatását is, a mely az általam adott kimutatástól csak annyiban különbözik, hogy én az 1904. évben talált köszilánkot kihagytam. Ez készakarva történt, mert ezt a darabot, Nagyságod kételkedve sorozta a többi kőszerszám közé, én pedig a biztos objektumok átnézetét adtam.

Nagyságod szíves...

Kadič

15

Lillafüred p. Diósgyőr 1907 szept. 9.

Kedves Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

T. Róth úr igen famozusan vágta ki magát. Bámulatos, hogy az emberek már nem röstelkednek.

Kadič úr pedig úgylátszik azon van, hogy a barlangvizsgálatot teljesen önmaga eszméjének vallja.

Arról, hogy én adtam a helyre (Szeleta) szóló információt, egy szót sem ír; pedig ez nekem fontos, mert logikai következtetés volt, hogy: ha Miskolczon volt ősemlék, kellett lenni különösen a Szeletában is. Csak ez zárta volna be méltón a vita személyes részét. Kadičról nem is tettem volna fel.

Fogadja kérem tiszteletem kifejezése mellett üdvözlétemet.

Öreg híve
Herman Ottó

16

Lillafüred 1907 szept. 29.

Kedves Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Levelének meleg hangja nagyon jól esett, mert a mostani levelezésekben dominálnak a falelkű emberek; szavuk fárasztó majd undorító is.

A kiben van érzés, mind a kétségek végletein jár és lemond a jövőről. Szily a multkor meglepően lemondó, bánatos levelet írt, csak a végső reményt nem adja fel.

Levelének tépelődő részén szinte megdöbbsentem, mert elvégre generációjából a legkészebb és legjobban elhelyezett ember, ki igazán pozícióval bír itthon és a külföldön.

Szerintem ha valakinek, úgy Önnek nem szabad letörésről beszélni — még ha fenyegetné is.

Hogy a tudományos mázzal bevont bureucraták közt nem érzi jól magát, hát azt értem; de ha valaki, Ön az a ki ellene és róla tehetne, ha latba veti szavát, tekintélyét. Azt hiszem nem maradna egyedül!

Valami állapot ez! Egy főbányatanácsos és főgeológus, ki e czimen eszi kenyerét, a legvilágosabb situban nem ismeri fel a diluviumot és azután egy halottal takarószik, mikor én az Ő kívánságára felmutattam neki a kész rajzot is és ő azt jóváhagyta, de azt is Pethő jelenlétében, a mire már nem is mertem hivatkozni, mert letagadná. Ő azt hánytorgatja, hogy nem vagyok geologus, ergo kellene geologusnak lenni, a ki tudatlanságát felmutatná — ki az?

Itt az a nagy bökkenő, hogy az emberek nem vállalnak harczot és hagyják veszni az igazságot, nem véve észre, hogy a tudatlanságot istápolják —

Halaváts is tudatlanságba esett, mert kitűnően írta le a diluviális réteget, de nem ismerte meg más ponton! A téglavetőben igen, az Avason nem!!!

S hogy a komikum tökéletes legyen: én a Halaváts leírásából ismertem meg a réteget! Azért állottam meg a leletek palaeolith jellege mellett.

Majd kifejtem, míhelyt Dr Papp értekezését megismerem. Ígértek ugyan kefelenyomatot, de ... ígértek.

... minden szépet jelentve vagyok öreg híve
Herman Ottó

17

Lillafüred 1907 október 2.

Kedves Őcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Nagyon de nagyon köszönöm sorait. Én is úgy látom, hogy van levelezés, a mely termékeny, ha erős főktől ered és tiszta forrásból fakad.

Nagy kedvem volna a személyes tekinteteknek, a melyek onnan is fakadnak; „mit mondanának bizonyos emberek”? ellene szegezni a hazafias kötelességet, a mely alá a tudomány irántit is lehet fogni.

A dolog úgy áll, hogy két földgeológus, egyszerű szitusnál nem ismeri föl a diluviumot; előttem nem az áll, hogy ez tudatlanság, hanem az: mit érhet ilyen emberek munkája az országos földvételeben?

Őn jobban tudja mint én, mekkora érdek fűződik Magyarország geológiai térképének szolid elkészítéséhez! Ha az utókor hitványnak fogja találni: az egész geológiai nemzedékre fog árnyat vetni!

Ez nem heccelés, hanem logikai következtetés. — Mintha ezek az emberek úgy gondolkoznának: „a fő a kényelmes helyzet, utánunk pedig az özönvíz!” Ez gondolom, igen komoly dolog. —

Élek szíves engedelmeivel és ajánlatával s fölkérem legyen oly kegyes nekem a Baragánon levő mozgó pásztorlakokról némely adatot megszerezni, mert nekem Romániában egy lelke sincsen... mert az utazásnak erre az életre vége.

Feleségem nevében is minden jókat kívánva, vagyok tisztelő öreg híve
Herman Ottó

18

Igen tisztelt Bátyám Uram! (Herman Ottó)

folyó évi szeptember 25-én kelt becses sorait megkaptam, de csak ma válaszolhatok, mert rendkívülien el voltam foglalva.

A mit levelében velem közöl, az nagyon meglepett, mert hisz a mit mások hallottak, azt csak Kadičnak is kellett hallania és kell tudnia, azért nem értem a dolognak ily fordultát s inkább azt akarom hinni, hogy Kadič félreértette a kérdést.

Kadič jelenleg még a felvételeknél van; de f. hó 8-ára visszavárjuk s az a szándékom, hogy akkor magam is megkérdezem, hogy miképen értette a nemleges válaszát.

Dr. Papp K. miskolci munkája ki van szedve, sőt a szerző a kefelenyomatokat, a melyeket azonban Besztercze-Naszód megyébe kellett küldenem, már

át is nézte. Jelenleg a munka az Évkönyvünk szerkesztőjének dr. Pálffy Mór kezében van a kit ma várok vissza, ugyancsak Erdélyből.

A geol. térkép kézi példánya a napokban szintén elkészült, úgy hogy most már lithográfiába megy. Legközelebbre tehát már a munka megjelenését is várhatjuk.

Tudtommal most a német fordítás is szedés alatt van.

.....

Minden jót kívánva tisztelettel őszinte híve

Budapest 1907 október 3.

Böckh János

19

Radulesd 1907. X. 4.

Nagyságos Uram! (Herman Ottó)

Augusztus hó 27-én kelt becses soraira van szerencsém a következőket válaszolni.

Legnagyobb készséggel elismerem, hogy a miskolczi kutatások előtt Nagyságodnak tisztelegtem és a színvavölgyi barlangokra vonatkozólag tájékoztatásokat kaptam. Tény, hogy ez alkalommal az alsóhámori barlangoknak, de különösen a Szeleta-barlangnak kutatását sürgetni méltóztatott. Ennek elismerését már azért is készséggel teszem, hogy eltüntessem azt a téves vélekedést miszerint ezek kimaradása az előadásomból valamely különös okból történt volna....

...Előadásom megtartásánál főképen a tárgyat, nem pedig egyes személyek ügyeit tartottam szem előtt...

...Minthogy az ellenem emelt vád még mindig fennáll s azon elismeréseket haladéktalanul Részére követelni méltóztatik, elhatároztam, hogy eredeti tervemtől eltérjek s előadásom szövegét tökéletesebb formában a kívánt javításokkal és pótlásokkal együtt a „Földtani Közlönybe” tegyem...

Kadič O.

20

Budapest 1907. X. 16.

Nagyságos Uram! (Herman Ottó)

...Tudom, hogy a személyi ügyek elismerését nem dicsvágyból méltóztatik követelni, hanem azért, mert bizonyításainak logikai láncolatába tartozik. Tudom azt is, hogy a miskolczi kérdésben a személyi ügyek fontos szerepet játszanak, s hogy feladatunk épen az volt, hogy ezeket rendezzük... ezek tárgyalása főképen Papp Károly barátom ügykörébe tartozik. A miskolczi stratigraphiai kutatások eredményéről, barátom különös kérésére referálhattam ugyan, de a kritikai, különösen az ítélethozó részbe nem volt jogom beleszólni, mert ez a miskolczi stratigraphiai kérdés kutatójának jogkörébe tar-

tozik... Papp Károly munkájának kefelenyomata már meg van; ebből azt a részt, a mely a vitás kőszakócákra vonatkozik, a szerkesztő szívességéből mellékelve küldöm.

Tudom, hogy barlangkutatásaimmal én is hozzájárulhatok majd a miskolczi kérdéshez a mennyiben igazolom, Nagyságodnak azt a föltevését, hogy a diluviális ember valószínűleg a közeli barlangokban is élt... A Szeletában talált palaeolithok most már bebizonyították, hogy Nagyságodnak a barlangkutatásokra vonatkozó sürgetése jogosult volt. Szerény nézetem szerint a kőszerszámok tárgyalása lesz majd az a hely a hol Nagyságod előrelátását kiemelhetem...

A Közlönybe csúszott Hoernes-hiba legközelebb helyreigazítást fog nyerni. Kéziratomból ki fog tűnni, hogy ki követte el a hibát.

...Mély tisztelettel

Kadič

21

Mélyen tisztelt Bátyám Uram! (Herman Ottó)

folyó hó 10-én kelt becses sorait megkaptam és véghetetlen sajnálom, hogy Kadič dr. ennyire meggondolatlan sorokat írt.

Kadič j. h. 8-án Budapestre visszatért amikor azután a miskolczi ügyben elkövetett egész eljárását szóvá tettem.

Nyilatkozataiból szerencsére tényleg azt tapasztaltam, hogy nem rossz szándék vezette, hanem inkább kellőleg nem fontolta meg alaptalan insinuatiónak rendkívüli sértő voltát, a mit restel is.

Kadič ma vagy holnap Miskolcra utazik, hogy a szeletai ásatásokat folytassa és lehetőleg befejezze.

Kétségkívül Bátyám Uramhoz is el fog menni és e személyes találkozástól az egész odiozus ügyben a legjobb fordulatot reménylem; ezt teljes szívből kívánja, tiszteletének és üdvözlétének kifejezése mellett... régi őszinte híve

Budapesten 1907. október 18.

Böckh János

22

Budapest 1907 novb. 7

Kedves Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Utolsó levelét, melyet személyesen átvettem, de csak otthon olvastam, úgy értettem, hogy én is tegyek valamit a B. ügyben.

Ez a dolog természetesen nagyon kényes és föltétlenül szükséges, hogy az ember előre is tájékoztassa magát a befolyások gondolkozásáról, nehogy rontson, a mikor építeni akar.

Az a benyomásom volt S. A.-nál (Semsey Andor), hogy jóakarattal van B. iránt, legalább nem reagált úgy, mint szokott, ha olyanokról beszél az ember, a kiket nem szeret.

Ezért nem akartam a dolgot Darányinál pedzeni, mert tudom, hogy S.C nem kerülné el.

A fő dolog az, hogy én találjam meg B. levelét 1906 ból, melyben azt írta, hogy az ősemlék nyomának keresése nem a geológiai intézetnek való feladat, a mi tudatlanságra valló felfogás, a melyből ki lehet indulni. A keresést megkezdtem. Tudnom kellene valamit arról is, hogy hogyan állanak a dolgok az intézetben, mert valóban semmit sem tudok.

Bécsben azért nem kezdhettek, mert nem juthattam új anyaghoz, még közvetve sem, mert ki tudja, hogy Kadič mikor jut publikáláshoz?

A fő azonban, hogy a levelet megtaláljam, utána is leszek.

...vagyok tisztelő öreg híve

Herman Ottó

23

Szontagh Tamáshoz

Kedves Öcsém!

Budapest 1908 jan. 2

Nehogy valami skrupulusok támadjanak, vegye tudomásul, hogy a mellékelt levonat szerint Angerer ez egyszer nem elégitett ki s azért ma visszaküldtem a clichéket és a két szakóczát, hogy az egészet ismételje. Igaz hajlandósággal üdvözlö

az öreg

Herman Ottó

24

(Szontaghhoz)

Kedves Öcsém!

Budapest, 1908 jan. 11

Legyen oly kegyes és tudja meg Kadičtól: írt-e ő neki Dr. Hugo Obermaier Bécsből és küldött-e neki adatokat.

A feleletért előre is köszönetet mond örege

Herman Ottó

25

(Szontaghhoz)

Kedves Öcsém!

Budapest, 1908 febr. 13

Nem szívesen, de megírom e sorokat, mert szükségesek. Tegnap fölkeregettem egy vidéki tanár, a ki azt mondta, hogy Schaffarczik tanár úr környezetében kering a hír, hogy a Szeletából való leletek mind hamisítványok.

Egy hét múlva valószínűleg már „leleplezett hamisítókról” lesz szó, mert ez minálunk „módi” és valakinek nagy érdeke volna, hogy így történjék. Végtelen kár volt a Kadič levelező lapját közölni, két oknál fogva:

1 A bécsieknek minden rossz és hamis a mi hazánkból jön, az ok: politikai.

2 Ebben az esetben a vádaskodás itt rettenetesen kétélű fegyver. Én nem tudom, mit gyűjtött egészen Kadič; azt sem mit vitt magával mutatába; azt

sem hol és hogy őrizte a gyűjteményt, azt sem feszegetem most, hogy kinek vagy kiknek lehet érdeke hamisítani. Kadičnak sem és nekem még kevésbé!

Azok a csacska elemek legyenek eszükön és azok is a kiknek a földtani intézet reputációja ér valamit.

Melegen üdvözli öreg híve

Herman Ottó

26

(Szontaghhoz)

Kedves Őcsém! Fogadja köszönetemet a „Földtani Közlöny” f. é. 9—11 füzetének megküldéséért és nagyon hálás leszek az ígért különlenyomatokért. Bámulom, hogy T. Róth nem vette észre mennyire blamálja magát igazán gyenge nyilatkozatával. Már ehhez képest H. (Halaváts) bölcs, mert hallgat.

Bp. 1908. II. 1.

Örege

Herman Ottó

27

Szontagh Tamáshoz

Kedves Őcsém!

Budapest, 1908. febr. 18

Noha nem részesültem abban a szerencsében, hogy utolsó levelemre bár egy szóval is reflektált volna, mégis értesítem arról, hogy Obermaier úrtól levelet kaptam, a melyben értesít, hogy a Szeleta leletek teljes értékű Solutréen — palaeolithikumok. Arról a körülményről, a melyről Kadič úr emlékezett meg egy árva betű sem áll a levélben.

Üdvözli öreg híve

Herman Ottó

28

Kedves Őcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Budapest, 1908 febr. 23

Nagyon köszönöm, hogy sok dolga között, vette magának azt a fáradságot, és elolvasta az előterjesztést; sőt véleményét is mondott róla.

Én azt hiszem, hogy R.-t nem vezette rosszhiszeműség; de igenis lelkiismeretlenség egy várossal szemben, mely úgyszólván életkérdésben szakvéleményét kérte. Mert nem kutatott, amint kellett volna.

H. eleitől fogva rosszhiszemű volt; mert parasztos, pöffeszkedő gögje nem bírta el, hogy elkerültem s azt hitte, hogy véleménye megsemmisít engem és tönkreteszi az ügyet. Vak dühében nem vette észre, kivel van dolga? Ezt csak akkor lehet megérteni, ha az ember az egész irodalmon végig megyen.

A miniszter ki fogja adni az ügyet nyilatkozatra, hát majd meglátjuk; ki az erősebb?

Szívből üdvözli öreg híve

Herman Ottó

29

(Szontaghhoz)

Kedves Öcsém!

Tegnap kaptam Hoernestől és Szombathytól levelet és szeretném, ha meglátogatna, hogy megbeszéljük a helyzetet. Ostobaság volt Kadičtól, azt a mit előszóval gyanítottak, írva terjeszteni, egyáltalában dobra ünni. Velem szemben objektíve nyilatkoznak s én tisztában vagyok, mi tűnt fel nekik a mi nem fért a fejökbe.

Hozott Dr. Papp Károly különféle Silex-próbákat? Különösen a szürke igen fontos.

Abban a reményben, hogy nem sokára láthatom fogadja legjobb üdvözetemet!

Budapest 1908 febr. 23

Herman Ottó

30

(Szontaghhoz)

Kedves jó Öcsém! Köszönöm fáradozását és pontosságát. A levelet elolvasás után vissza fogom szolgáltatni. Schafarzik tanár úrhoz elmegyek. O-nak írtam, hogy forduljon Öcsémhez; biztosítottam tökéletes előzékenységéről. Minden szépet és jót kíván örege

1908 III. 13.

Herman Ottó

31

(Szontaghhoz)

Kedves Öcsémuram!

Igen nagyra veszem a rólam való megemlékezést, de úgy látom, hogy már sohasem vehetek részt kirándulásokban — egyszer igen a mikor kivisznék —

Sikert és minden jót kíván Örege

Herman Ottó

32

(Szontaghhoz)

Kedves Öcsém! Obermaier azt írja, hogy hétfőn, május 18kán, reggel 9 órakor a földtani intézetbe bekopogtat. Legyen oly jó intézkedni. Én is ott leszek. Kedden, 19kén a Szeletába indul. Tessék Kadič urat figyelmeztetni. Nem tudom, mehetek-e vele, öleli örege

Budapest. máj. 11 1908

Herman Ottó

(Szontagghoz)

Kedves Őcsém! Hálával és köszönettel származtatom vissza a reám bízott objektumot s kérem, vegye tudomásul, hogy a két Kadič-féle remek szakóczát holnap küldöm Angererhez fényképezésre és clichézésre.

Szívből köszönti öreg híve
Herman Ottó

33

Kedves Őcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Budapest, 1908 szept. 5

Szíves és meleg sorait vettem. Fogadja legbensőmből eredő köszönetemet és engedje meg a következő bizodalmas közlést.

Én legkomolyabban azon leszek, hogy a vezetése alá került intézettel jó lábon álljak, különösen ha sikerülni fog azt megtörni, a mit Wartha barátunk e napokban így fejezett ki: „Hja, a geologusok nem természetvizsgálók, m. k. tisztviselők”. — Ez kicsendült H. mondásából is: „Én, mint exoffo geologus stb.”

Vegye továbbá szívesen tudomásul, hogy azt a memorandumot, a melyet Önnel elolvastattam akkor februárban — nem nyújtottam be, mert jobbnak láttam bizonyító értekezésem kinyomatását bevárni. Az e napokban meg is jelent, czime: „Das Palaeolithicum des Bükkgebirges, Miskolcz. Szinvatal. Die Höhlen”. Egy Separatumot az intézetbe küldtem, gondolom az igazgatói asztalon találja meg.

Most már megmondom, hogy ha én az Ön és H. közti viszonyt ismertem volna, nem olvastattam volna el a memorandumot. Megtudtam t. i., hogy Halavátsért többszörösen exponálta magát az Akadémiánál. El kell fogadnom a tényt. Most azt is értem, miért írta nekem az elolvasás után, hogy csak egyben van igazam, hogy t. i. tíz évre lökték vissza a palaeolith ismeret fejlődését. Azt hiszem, hogy többen is lesz igazam — de hagyjuk!

Én ezeket tisztázni akartam, hogy a midőn — hő óhajtásom! — visszanyeri egészségét és feljön, tiszta talajon találkozassunk. Vagy talán nem is rosszullét tartja vissza Csopakon!? Kívánom, hogy ép legyen!

Fogadja legjobb üdvözetemet! Az öreg
Herman Ottó

34

Budapest 1908 novemb. 12

Mélyen tisztelt kedves Őcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Utolsó levele, megvallom, kissé meglepett — nem vártam. Azt hittem hogy célzatom elég világos volt: nem akartam az előző esetek bonczolgatásába bocsátkozni, mert az messze vezetett volna. Nekem tömören kellett írnom, szem előtt tartva a vitás miskolci leletet, tehát bebizonyítani, hogy

1 van diluvium, ergo:

2 van palaeolith,

3 lennie kell a barlangokban is.

Érdemlegesen csak azokkal a dolgozatokkal kellett foglalkoznom, a melyek a nevem megemlítésével ellentmondottak, tehát Török Auréllal és Halavátszal — mellékesen még Róthtal.

A barát-hegyi barlangnál csak Pulszkyt volt illő felemlítenem, ki a palaeolithicumot vitatta, a hol nem volt.

Mihelyt ezt a keretet elhagyom, tüzetesen kell vennem a többi esetet is és ekkor a tömörség és világosság rovására — könyvet kell írnom, a mihez életidőm nincs.

Méltóztassék az örökséget, melyért 15 éven át küzdöttem átvenni és tovább fejleszteni — ezen van a sor.

De ha szóvá akarja tenni: jó állok elébe, ha már muszáj.

Kiváló tisztelettel és szíves üdvözléssel öreg bátyja

Herman Ottó

35

Lóczyhoz

Budapest, 1909 május 17.

Kedves Lajos Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Hogy tudomása legyen: tegnap beszélgetésünk után írtam Miskolczra Dr. Tarnay Gyula alispánnak, hogy adjanak a hátori ásatásra 1500 koronát, brevi manu Kadičnak, hogy az ásatást folytathassa; a pénzükön talált tárgyak legyenek a miskolczi múzeuméi (úgy mint megbeszéltük), mert a tudományos érdek így követeli (épen veszem levelét!). Levele értelmében 5—6000 korona kellene még, ezt Miskolcz successive kiteremtheti. Nagy súlyt helyezek arra, hogy a sok országos turkálás után legalább egy lege artis végzett ásatásunk legyen — már példa okából is.

Tarnayra, ki a közművelődési és múzeumegylet elnöke nagy nyomást gyakoroltam már avval is, hogy a jövő évben Miskolczon lesz az orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése, igyekezzenek tehát, hogy mint clou-t a palaeolithikumot minél szebben bemutathassák.

Nézetét teljesen osztom, s kérem tudassa: ír e és hol róla?

En legközelebbi közlésemben reflectálni fogok reá, ezért kérem a terminust.*

Egész éjszaka gondolkoztam a dolgon, melynek szerintem nagy a látóköre. Legjobb üdvözléssel öreg híve

Herman Ottó

* Felhasználhatom-e levelét?

36

Budapest, 1909 máj. 25

Kedves Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

A míg Erdélyben járt, én utána vettem magamat a pénzszerzésnek, a mi sikerült.

Tarnay Gyula dr., Borsod m. alispánja s a miskolczi múzeumegylet elnöke azonnal reállott, hogy a Szeleta további ásatására ezidén 1500 korona folyóvú lesz téve. Ugyan ezt írja Gálffy Ignác dr. a miskolczi múzeum igazgatója, ki továbbra is előkészíti a kutatást és annak költségét.

A földolog most már az, hogy a pénz idejekorán utalványozva legyen, hogy az ásatás meg ne szakadjon s hogy az ásatás a földtani intézet főfelügyelete alatt folyjon.

Legyen tehát Kedves Öcsém azon, hogy még a nyár folyamán Miskolcra jusson s ott a jövőt elrendezze.

Dr. Kadič értesítve van; azontúl reménylem, hogy pünkösöd másodnapján, a mikor egy napra Lillafüredre megyek, valamiket használhatok.

Nagyon jól esik, hogy így könnyen kerékvágásba jutottunk.

Legjobb üdvözleteimmel vagyok szerető örege

Herman Ottó

37

Cserbel 1909. VII. 8.

Nagyságos Uram! (Herman Ottó)

...Az ásatások a meglevő akadályok mellett is meglehetősen jól haladnak. Akadályt az ásatások közben felmerülő nagy, mészkőtuskók okoznak.

...Az eredmény azonban meglepő, amennyiben az idei kutatások már több száz palaeolitos kőeszközt és kőszilánkot hoztak napvilágra. A palaeolitos folyó száma ez időszert 1060.

Hámori kirándulásom alkalmával Gálfy igazgató urat is meglátogattam, aki az ásatások céljaira további 1500 kor. segélyt tett kilátásba. Több munkást a munkától el kellett tiltani, mert a jutalomdíjakkal visszaéltek. Podhajecki B. munkás nagyobb darabokat szétört és a töredékeket külön-külön bemutatta. Állítólag több babérlevél alakú darabot Miskolczon eladott...

Kadič

38

Demsus 1909 IX. 20. (Herman Ottóhoz)

...Dr. Hillebrand barátom utolsó jelentései szerint A Szeletában folytatott ásatásokat pénzhány végett be kellett szüntetni, anélkül, hogy a tervezett felásandó barlangrészlet befejezést nyert volna...

...Örülök, hogy az áldozatokat, melyeket a Misk. Muz. a szeletai ügy érdekében hozott, siker koronázta.

...Hillebrand értesítése szerint a Misk. Múzeum újabb áldozatokat kész hozni, s nemrég Dr. Márton L. múzeumi örültől levelet kaptam, melyben azt írja, hogy osztozkodás esetében ügyünket a Nemzeti Múzeum is kész lenne támogatni....

...Lóczy igazgató úr is helyesli ezt a modust s reménylem Nagyságod sem fogja ellenezni.

...Osztozkodásnál nem kell féltékenykednünk, mert úgy a palaeontologiai mint a prehistoriai anyagból is meglehetősen sok áll rendelkezésünkre....

...Nagyságod szíves tanácsait továbbra is kérve maradtam...

Kadič

39

Kedves Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

Budapest, 1910 február 11

Az előszóval és üzenettel is említett hegyaljai kova és obszidián tárgyak most nálam vannak és sajnálom, hogy tegnap nem lehetett szerencsém. Igen élénken óhajtom, de a tudomány érdekében állónak is találom, hogy az ügyet megismerje, mert arról van szó, hogy ha valami intézkedés történne, a geológia előljárjon, nehogy ismét rendszertelen turkálás legyen a vége. A megtekintés bármely napon, de csak délután lehetséges, mert a tárgyak zár alatt vannak s a kulcsot mindig ide kell rendelni.

Legyen tehát oly kegyes és értesítsen azon a napon, a melyen reáér, délután 10—12 között telefonice délutáni jöveteléről, hogy készen várhassam.

Addig is üdvözli öreg híve

Herman Ottó

40

Susak 1910. VII. 28.

Mélyen tisztelt igazgató Uram! (Herman Ottó)

Minthogy a miskolci vándorgyűlés ideje közeledik az utolsó napokat a „háromi ősemlék” című tájékoztató dolgozatom megírásának szenteltem... legnagyobb része már ismertetett dolgok összegezése, vannak azonban részek, melyek egészen újak...

...A kéziratot... méltóztassék átolvasni, s ha a célnak megfelel az esetleges javításokkal egyenesen Gálffy igazgató úr címére elküldeni. A „miskolci ősemlék” ismertetését Gálffy igazgató fogja megírni...

Kadič

41

Budapest, 1910. XII. 22. (Herman Ottóhoz)

...Vérsi József újságíró úr nálam járt és a főt jelzett folyóirat részére a magyarországi diluviális ősemlékről kimerítő cikket kért. Szívesen vállalkoztam ennek megírására, mert úgy hiszem a kutatások érdekében teszem, ha az eredményeket minél tágabb körökben megismertetem... Nagyságodnak szíves betekintésre küldöm... A szeletai részt több ábrával fogom illusztrálni, ha a meglevő kliséket, ábrákat kölcsönözni méltóztatna...

Kadič

42

Répáshuta, 1911. III. 31. (Herman Ottóhoz)

... Az ásatások rendes mederben haladnak. A legújabb fontos eredmény az, hogy a barlang hátulsó részében ősmédevmaradványok társaságában pompásan megmunkált palaeolitokra akadtunk... Az anyag itt is kékes-szürke kalcedon, típusa szakasztott olyan mint a Szeleta mélyebb szintjeiben talált degenerált szakóczák típusai.

... Lenhossék professzor urat levélben megkértük, hogy a leletet az Akadémiában bemutassa s ezzel kapcsolatban saját megfigyeléseit is megismertesse...

... A Földtani Intézetből is jó hírt kaptunk, ti. az 500 kor. költséget még 500 koronával megtoldják...

Kadič

43

Aggtelek 1911. VII. 16. (Herman Ottóhoz)

... E hó végén Hámorba érkezem, ahol a Nemzeti Múzeum 1000 koronájából a Szeletában Hillebrandot felváltom...

Kadič

44

Tübingen 1911. VIII. 16. (Herman Ottó)

Nagyságos Uram!

Örömmel értesítem, hogy a Szeletában végzett kutatások módszere a lehető legnagyobb elismerésben részesült.

Discussio:

Forrer (Strassburg) szerint gondosabb és rendszeresebb ásatás még nem történt barlangban. A szeletai ásatást mintaszerűnek állítja fel és hangsúlyozza, milyen fontos, hogy azokat geológus vezette.

Schmidt (Tübingen) A szeletai babérlevél-alakú hegyeket magasztalja és Obermaiernek egykori nézetét, miszerint azok hamisítványok lennének szinte nevetségessé teszi.

Baier (Wien) a lelőhelyet antropogeográfiai szempontból találja érdekesnek.

Szombathy (Wien) indítványára a Földtani Intézet igazgatóságának és a földművelésügyi miniszternek elismerést és köszönetet szavaz, amiért a sok fontos feladatai és teendői mellett ilyen kutatásra is időt, erőt, pénzt juttat.

Az előadás valóságos diadallal végződött.

.....

Kadič

45

Budapest 1912. I. 2. (Herman Ottóhoz)

... Lörenthey professzor úr azok közé tartozik, akik a répáshutai ősember korát elejétől kezdve kétségbe vonták, anélkül, hogy a hely színén a lelet réteget megvizsgálták volna. Az amit az Uránia XII. évf. (1911) 4. számában „A diluviális ember kérdése” címen írt elég gyenge dolog, ... erre nem is feleltünk.

... Gálffy igazgató úr szóba hozta, hogy a Szeleta barlang kiásatására a Miskolczi Múzeum az államtól fog pénzt kérni. — Ez most meg is történt... A Földtani intézethez a miniszteri leirat azzal a megjegyzéssel érkezett, hogy a barlang teljes kiásatására „kiváló súlyt fektetek”, és hogy a költségek a Földtani Intézet ásatási tételéből fedezendők. Az egész ügyet én kaptam véleményezésre. Jelentésemben 10,000 K-t állapítottam meg, azzal a megjegyzéssel, hogy az összeg több évre elosztva is kiutalványozható. Lóczy támogatja az ásatás fontosságát, de állást foglal az ellen, hogy a költségek a Földtani Intézet ásatási összegéből fedeztessenek, az másra kell. Más barlangok ásatására már szinte betáblázott. Az elintézés itt elakadhat...

Kadič

46

Budapest, 1913. I. Herman Ottóhoz

... Most azon fáradozunk, hogy a Szeletát Leipzigban kiállítsuk. Ebben az ügyben Weule professzorhoz fordultunk, ... aki utolsó levelében a Szeletára vonatkozó irodalmat kérte...

Kadič

47

Budapest 1913. IV. 12. Herman Ottóhoz

... A szeletai kutatások eredményeiért kijáró érdem minden részletében kizárólag Nagyságodat illeti, akinek kezdeményezésére a kutatás megindult s a kinek útmutatásai szerint történtek. ... Érdemem az egészben az, hogy tanácsait mindenkor pontosan és hűségesen követtem...

Kadič

48

Hámor 1913. szept. 24. Herman Ottóhoz

... A 4000 kor. segílyt végre megkaptuk...

... Szontagh tanácsos úrral történt megállapodásunk szerint ebből az összegből Hillebrand kapott a Ballára 1000 koronát, Éhik Gyula a Peskőre 500-at. A többi részemre lett fenntartva, hogy elsősorban a Szeletát befejezzem s lehetőleg más barlangokban is kutassak.

A Szeletában még sok tennivaló van; hátra van a mellékfolyosó és az előcsarnokban még fennmaradt palaeolithos rétegeket is ki kellene aknázni. Ezen kívül a bejáratban és a főfolyosóban néhány helyen fenékre kellene jutni...

Kadič

49

Hámor 1913. október 7. Herman Ottóhoz

...Most pedig egy fontos eredményről kell Nagyságodnak beszámolnom. E héttől kezdve a szeletai kutatással párhuzamosan a Háromkúti barlangban is próbaásatást végeztek. Három napig tartó meddő ásatás után k. b. 3,5 m mélységben, közel a barlang fenekéhez ma végre egy pompásan megmunkált kőeszköz került a kezembe, amely, ha meghatározásom helyes, egy kisebbszerű acheuli szakócca! Alakját a túloldalon közlöm természetes nagyságban: (folytatása facsimilében a 47. oldalon.)

50

Kedves Öcsém! (Lóczy Lajos sen.)

...Talán már hallott is valamit arról, a mi köztem és Kadič közt folyik. Kadič mielőtt hogy a bükki barlangok vizsgálatára kiszállott, eljött hozzám a Közponba és instrukciót kért, a mit bediktáltam neki és különösen hangsúlyoztam, hogy a Szeleta barlang a legfontosabb, mai előtere miatt is.

Kadič csakugyan megtalálta a Szeletában a palaeolith szakóccákat és egyebeket; de jelentésében elhallgatta azt, hogy én figyelmeztettem reá. Én ezt nem hagyhatom annyiban, mert ez nálam logikai következtetés volt, mely a miskolci leletből folyt, t. i.: ha a miskolci lelet palaeolith, akkor a hegység megfelelő barlangjaiban még inkább kell ennek előfordulnia. Súlyt kell fektetni azért, mert ez végső eldöntése a Halaváts háborúnak. Kadič érezhetően magának akarja lefoglalni a logikai következtetést is és nem gondolja meg, hogy assistensem fülehallatára diktáltam neki az informácizót és hogy itt az erdőmesterhez, a kihez utasítottam (ekkor még főerdész) avval állított be, hogy én informáltam a barlangokról és elsősorban a Szeletáról. Erről bizonyítékaim vannak. Nekem Kadič rokonszenves volt és nem értem mi ütött hozzá.

Köszönetem ismétlése mellett fogadja tiszteletem kifejezését!

Az öreg
Herman Ottó